

'Wat onze roodgroene partij kan worden', lezing Suzanne Kroger

Groningen, 1 mei 2025

Beste partijgenoten, rode vrienden, groene vrienden, roodgroene vrienden!

Vandaag vieren we onze idealen. Vandaag vieren we waar we in geloven en wat we allemaal hebben bereikt. We vieren de arbeidersbeweging, haar stille krachten en haar zichtbare aanvoerders. We brengen een eerbetoon aan al die mensen die zich onder de vlag van solidariteit hebben ingezet voor het verbeteren van het lot van anderen.

Maar vandaag dagen we ook onszelf uit te spreken over wat we nog allemaal *willen* bereiken en op basis van welke idealen. En daar wil ik vandaag met jullie over hebben.

We staan aan de vooravond van een besluit over de oprichting van een nieuwe linkse, progressieve volkspartij. Een ongelooflijk spannend moment. Maar waar we het nu al een tijdje over de vorm van de samenwerking hebben, wil ik jullie vandaag meenemen in waar die nieuwe roodgroene partij de komende decennia gezamenlijk voor moet strijden. Welke beloftes doen wij aan Nederland? Waar knokken we voor?

Want dat is de hoop die wij als linkse politiek kunnen bieden. Waar ook naar gesnakt wordt. Het zijn duistere tijden. Over de hele wereld staan autocratische leiders op en komt de democratie steeds meer onder druk te staan. De fundamenteën van de democratische rechtsstaat -wetenschap, vrije media, sterke maatschappelijke organisaties- worden weggezet als links, als woke. Als Europa zitten we ingeklemd tussen grootmachten die hun eigen plan trekken. Voor solidariteit is weinig ruimte in een wereldorde gebaseerd op macht en kracht. Decennia neoliberale politiek heeft onze samenleving en ons burgerschap verzwakt. We hebben nu links harder nodig dan ooit. We hebben onze gezamenlijke beweging harder nodig dan ooit. Onze idealen, onze daadkracht.

Dus ik wil jullie vandaag meenemen in mijn visie op wat we samen kunnen zijn, en kunnen bereiken. Ik begreep dat ik de eerste GroenLinkser ben die hier in Groningen op 1 mei mag spreken. Sinds

enige tijd ben ik ook trots lid van de Partij van de Arbeid. En ik weet zeker dat mijn betovergrootouders Floor en Mathilde Wibaut, sociaal-democraten in hart en nieren ergens genieten van het feit dat ik hier nu sta. Zij stonden aan de basis van de strijd voor vrouwenkiesrecht en volkshuisvesting als publiek goed. Dat vrouwenkiesrecht is er gekomen, maar die volkshuisvesting blijft helaas meer dan 100 jaar later nog steeds een strijd. Na decennia neoliberale politiek moet links weer bouwen.

Bouwen op basis van nieuwe beloftes, en wat mij betreft zijn dat de volgende drie:

- I. We moeten een nieuwe verzorgingsstaat bouwen, een overheid die aan de lat staat voor een stevige sociale basis voor iedereen, voor ons en voor volgende generaties;
- II. We moeten staan voor het collectief, voor sterke gemeenschappen;
- III. Tot slot moeten we streven naar een progressieve alliantie, met wortels in de samenleving en schouder aan schouder met maatschappelijke bewegingen, vakbonden en alle krachten die onze missie delen;

Een overheid die zorgt

De eerste belofte van onze nieuwe roodgroene partij is de belofte van een overheid die weer zorgt voor een stevige sociale basis voor iedereen.

Het heeft voor mij veel waarde om hier vandaag in Groningen te zijn. Want keer op keer heeft juist hier die overheid gefaald om die stevige sociale basis te garanderen. De parlementaire enquête over de gaswinning gaat over zoveel meer dan alleen het winnen van gas.

Het gaat over een onbetrouwbare overheid. Over de macht van multinationals die met diepe zakken vooral hun eigen belangen dienen. Het fossiele verdienmodel van vervuilen en verlaten. Over de aanhoudende rooibouw op onze aarde, die een gezonde toekomst voor volgende generaties op het spel zet. En het gaat over mensen die vermalen worden in een systeem dat slechts gericht is op winst in plaats van op waarde. In een systeem van wantrouwen wat we ook bij de toeslagenaffaire hebben gezien. Zeker in Groningen zullen we dus moeten laten zien wat de belofte van een overheid die zorgt daadwerkelijk betekent. De belofte van onze beweging is een belofte aan Groningen. Als het ergens kan, als het ergens moet, dan is het in Groningen.

Een overheid die zorgt. Dat raakt aan het hart van de sociaal-democratie, die altijd heeft willen bouwen aan een overheid die garant staat voor een stevige sociale basis voor iedereen. Georganiseerde solidariteit. De verzorgingsstaat is daarvan de vrucht, misschien wel de grootste overwinning van de sociaal-democratie.

Maar we moeten ook eerlijk zijn: die verzorgingsstaat is helaas niet meer wat hij was. Decennia van neoliberalisme snoeien, uithollen, versoberen en privatiseren hebben van wat een enorme verworvenheid was een wankel bouwwerk gemaakt waar de verf van de muren bladdert.

En ja, daar hebben wij op links ook ons aandeel in gehad. Die tijd ligt gelukkig achter ons en hopelijk ook de tijd van zelfkastijding. De weg die we nu moeten inslaan moet er één zijn van ambitie: wat we nodig hebben is een nieuwe verzorgingsstaat.

Want alhoewel bestaanszekerheid een thema was bij de laatste verkiezingen, zet de afbraak van de verzorgingsstaat door. Een op de negen kinderen groeit op in armoede. Mensen in armoede gaan gemiddeld zes jaar eerder dood. Onderzoek van het CPB laat zien: de intensiteit, de heftigheid van armoede in levens van mensen met het minst te besteden vergroot. De ongelijkheid in Nederland neemt toe.

Een nieuwe verzorgingsstaat: wat betekent dat? Het betekent een zorgzame overheid die staat voor de sociale basis van iedereen. Dat begint met het recht op een fatsoenlijk loon, een betaalbaar huis, onderwijs zodat geen kinderdroom verloren gaat. En het vraagt om een publieke ruimte waar iedereen gehoord wordt.

Het klinkt allemaal zo vanzelfsprekend, maar dat is de sociale basis waar de overheid weer *zorg* voor moet dragen. Waar de overheid voor aan de lat staat. Zodat iedereen de mogelijkheid heeft om deel uit te maken van een gemeenschap – een gemeenschap waar je je thuis en gewaardeerd voelt, waarin het niet individu tegen individu is, maar mens mét mens.

Maar een verzorgingsstaat houdt daar niet op. Een overheid die zorgt, moet ook de groene grenzen van onze planeet beschermen. Een sociale basis en groene grenzen. Door vooruitgang niet te zien als een stoomtrein op weg naar ‘meer, meer, meer’ maar als het leggen van een fundament voor een duurzame en rechtvaardige samenleving. Deze vorm van vooruitgang staat haaks op de ongebreidelde of radicale groei zoals de VVD recent presenteerde. Dat is geen groei maar roofbouw. Groei zonder rekening te houden met mensen, met de natuur: dat is roofbouw. Die harde les heeft Groningen als geen ander geleerd.

We leven op een planeet met fysieke grenzen: van schone lucht en drinkwater tot biodiversiteit en klimaatverandering. De realiteit is dat we deze grenzen systematisch overschrijden en daar een prijs voor betalen die steeds hoger wordt. De eitjes van onze eigen kippen kunnen we niet meer eten. De lucht die we in ademen maakt ons ziek. En schoon drinkwater wordt schaars en dus duur.

De prijs van die roofbouw wordt door sommigen -zoals hier in Groningen- veel meer betaald dan door anderen.

Sommigen van ons nemen veel meer dan anderen. Zo is de rijkste 1% verantwoordelijk voor de helft van de vervuiling. Een hele kleine groep neemt de ruimte, ten koste van ons allemaal. Bedrijven als Chemours die jarenlang gif hebben geloods en hun eigen medewerkers ziek hebben gemaakt. Tata, Shell, Exxon. We kennen ze allemaal. De schade die dragen wij. De winsten nemen zij.

Tegelijkertijd worden wij allen aangespoord om ons schuldig te voelen voor kleine vervuilingen, zoals een vliegvakantie of het aansteken van een BBQ. Ik geloof niet in een klimaatbeleid dat de verantwoordelijkheid en dus de oplossing neer legt bij het individu. Dat ervan uitgaat dat we allemaal in hetzelfde schuitje zitten. Want dat is niet zo. Niet iedereen is even verantwoordelijk. De meeste vervuiling komt van zware industrieën, waar aandeelhouders de afgelopen decennia enorm veel geld uit hebben getrokken zonder te investeren in schone productieprocessen of toekomstbestendige banen. Daar zijn zowel de omwonenden als de werknemers uiteindelijk de dupe van.

Als het hart van de sociaal-democratie gevormd wordt door het idee van een overheid die zorg draagt voor een stevige sociale basis voor iedereen, dan mogen we ook van de overheid verwachten -nee zelfs eisen- dat die de groene grenzen van onze planeet bewaakt. Alleen zo kan ook die sociale basis voor onze kinderen en kleinkinderen gegarandeerd worden.

En dus? Dus moet groene politiek ook sociale politiek zijn. Want te lang zijn groene en rode politiek als twee afzonderlijke pijlers gezien. Als twee afzonderlijke uitdagingen waar we voor staan. Maar het zijn allebei uitwassen van hetzelfde fundamentele probleem. Een economisch systeem dat draait op uitbuiting. Dat leidt tot private winsten en publieke armoede. Waarbij de winst van enkelen gaat boven het belang van ons allen.

En het mooie is dat groen-rode politiek ook nog het beste is voor de economie. Klimaatverandering en vervuiling zijn enorme schadeposten. Onze afhankelijkheid van fossiele import kost ons miljarden. Groene bedrijvigheid, onze eigen schone energie dat is ons toekomstverdienmodel. Een sterke verzorgingsstaat –met goed onderwijs en goeie zorg, een sterke publieke sector- is wat ons land een aantrekkelijk vestigingsklimaat geeft. Groen-rode politiek is economisch vele malen verstandiger dan het rooibouw liberalisme van rechts.

Voor mij zijn rood en groen altijd samen gegaan. Ik kom uit de milieubeweging en heb jarenlang in het buitenland gewoond. India, Indonesie, Armenie: landen waar armoede en vervuiling altijd hand in hand gaan. Waar het tegen gaan van de verwoesting van de natuur alleen kan door een economisch perspectief te bieden. Waar de uitbuiting van de mens en de planeet voor de producten die wij hier consumeren dagelijks zichtbaar is. Voor mij zijn rood en groen nooit gescheiden geweest. Het eerste gezamenlijke visiestuk van onze rood-groene beweging –toen de samenwerking tussen PvdA en GroenLinks nog heel pril was- kwam van Joris Thijssen en mijzelf. We hebben in deze tijd groene politiek nodig die knalrood is, en rode politiek die de groene grenzen als randvoorwaarde respecteert.

Maar te vaak hebben we gedacht dat elke groene maatregel ook daadwerkelijk een goede maatregel is. Maar dat is niet zo. Groene politiek zonder sociale basis valt dood. Kan zelfs averechts uitpakken. Groene politiek binnen een neoliberaal systeem dat draait om winst maximalisatie kan ongelijkheid verder vergroten. Groene politiek zonder de grondoorzaken aan te pakken kan verworden tot greenwash van de status quo.

Dus concreet: essentiële sectoren zoals volkshuisvesting, openbaar vervoer en energievoorziening zijn in de afgelopen decennia geprivatiseerd. Dit zijn precies de sectoren die we nu nodig hebben om te verduurzamen.

Het klimaatbeleid dat nu gevoerd wordt, is doorspekt met neoliberale trekken. Burgers worden aangespoord tot 'groene actie' via prijsprikkels. Maar heel vaak is dat helemaal niet sociaal.

Meer dan 80% van de duurzaamheidssubsidies gaat naar de hoogste 20% van de inkomensgroepen.. En tegelijkertijd blijven honderdduizenden mensen in tochtige huizen zitten, met de schimmel op de muur en een torenhoge energierekening.

Maar in plaats van mensen die hun rekening niet kunnen betalen financieel te ondersteunen en hun huis echt te verduurzamen, krijgen ze een tochtstrip als oplossing. Het meest schrijnende voorbeeld hiervan de mensonterende praktijken bij het Noofdonds Energie. Maanden hebben

mensen in onzekerheid gezeten: gaat het loket nog open? Vervolgens een run op het potje geld, chaos, de meest kwetsbaren kregen geen toegang. En nu zegt het Kabinet: op=op. Volstrekt asociaal. En zo brokkelt het vertrouwen in de overheid nog verder af.

Het SCP berichtte onlangs dat de overgrote meerderheid wil dat iets doen, maar helaas zien we ook meer weerstand tegen klimaatbeleid. Mensen voelen dondersgoed aan dat het niet eerlijk is. Dat grote vervuilers keer op keer ontzien worden, terwijl van gewone mensen een groot offer gevraagd wordt. Dat terwijl Shell, Tata of Schiphol nauwelijks belasting betalen, voor een gewoon huishouden de energierekening onbetaalbaar wordt. Mensen willen echt hun steentje bijdragen, maar dan wel als het eerlijk is. Anders dreigt het noodzakelijke draagvlak voor veranderingen te verdwijnen. Terwijl het omgekeerde nodig is: we hebben een overheid die *zorgt* nodig die het draagvlak met sociale groene maatregelen vergroot.

Kiezen voor het collectief

Beste aanwezigen,

Onze tweede belofte. Onze tweede belofte moet zijn dat onze nieuwe linkse volkspartij staat voor het collectief, voor sterke gemeenschappen. De afgelopen decennia hebben we een ontwikkeling in de tegengestelde richting gezien. We zijn onszelf gaan beschouwen als consumenten en de samenleving als markt. We zijn elkaar gaan aanspreken op het eigen belang in plaats van het algemeen belang. Op zo slim en snel mogelijk zoveel mogelijk voor jezelf regelen, in plaats van de vraag te stellen: is dit goed voor ons allemaal? Is dit goed voor onze samenleving? Is dit goed voor onze planeet?

Daardoor is één van de hoeders van het collectief, de overheid, steeds onmachtiger gemaakt. Het vertrouwen in de grote oplossingen werd gegeven aan bedrijven, aan de markt. We privatiseerden het algemeen belang en verloren ons vertrouwen in collectieve vooruitgang.

Het is onze opdracht om de kracht van het collectief opnieuw te winnen, rechtstreeks tegen de heersende mentaliteit in.

De overheid zal dus weer achter het stuurwiel moeten gaan zitten. Betaalbare woningen? Een collectieve opgave. Dus moet de *overheid* zorgen dat er genoeg woningen worden bouwen en bepalen waar we bouwen.

Betaalbare boodschappen, een normale energierekening? Een collectieve opgave. Dus moet de *overheid* grip krijgen op de prijzen en ingrijpen wanneer nodig.

Voldoende openbaar vervoer om van werk naar huis naar familie te komen? Een collectieve opgave. Dus moet de *overheid* investeren in buslijnen en spoorwegen.

Tochtige huizen? Een collectieve opgave. Dus moet de *overheid* een isolatie-offensief lanceren in wijken met de meeste energiearmoede. En zo moet hetzelfde gelden voor onze zorg, ons onderwijs, onze arbeidsmarkt.

Maar daar houdt het niet op. Het collectief is meer dan de overheid alleen. In de afgelopen decennia was het bedrijfsleven het belangrijkste maatje van de overheid. Grote vraagstukken werden in publiek-private partnerschappen geregeld. Zo ook de gaswinning hier in Groningen.

Ik pleit voor een nieuw verbond. Tussen overheid en burger. Voor publiek-collectieve samenwerking. In energie, in woningbouw, in zorg. Dat vraagt een overheid die durft te vertrouwen. Die durft mensen zelf aan zet te laten. Die publieke taken samen met burgers vorm geeft. Het gaat over het geven van zeggenschap, eigenaarschap en regie aan mensen. Mensen die zich verenigen in coöperaties, bewonersorganisaties, dorpsraden. Die zich inzetten in de sportkantine, het buurthuis of de bibliotheek. Of die te trappelen staan om dat te doen. Want terwijl het vertrouwen in de politiek en de Haagse kaasstolp misschien afneemt, is er juist een sterke onderstroom die groeit. Die in actie komt. Die vanuit burgerschap, vanuit idealen, vanuit activisme met elkaar de samenleving vorm geeft. De laatste keer dat ik hier was een paar weken terug, zat de deze zaal vol mensen die actief zijn in hun buurt. Een groep die samen een energie coöperatie zijn gestart die nu goedkope energie voor het hele dorp opwekt. Een mevrouw die probeert haar wijk te vergroenen en te zorgen dat de tochtige huurwoningen snel geïsoleerd

worden. Mensen die hun tijd, liefde en aandacht stoppen in een eerlijker, mooier Nederland. Dat zijn onze mensen. Dat is onze beweging.

Progressieve Alliantie

Beste aanwezigen,

Dat brengt mij slot, tot de derde belofte: het streven naar een progressieve alliantie, met wortels in de samenleving en schouder aan schouder met maatschappelijke bewegingen.

We zitten middenin het proces van samengaan van GroenLinks en PvdA. Maar dat mag nooit een excuus worden om ons op onszelf terug te trekken.

We moeten een bunkermentaliteit vermijden, een partij die vooral met zichzelf bezig is, met macht en zetels en vergeet zich te verbinden met andere krachten die ons goed gezind zijn. We moeten ons juist blijven openstellen – naar de samenleving, naar al die mensen die in beweging willen komen of dat al doen. Naar de vakbeweging, de klimaatbeweging, lokale initiatieven die de wereld socialer en groener willen achterlaten, naar activisten, ondernemers. Naar de onderstroom vol energie die kolkt en bruist.

Dáár zit de energie. Dáár zit het potentieel om onze beweging ook echt een beweging te laten zijn.

Wie gelooft dat GroenLinks-PvdA het in z'n eentje redt, onderschat hoe versnipperd en kwetsbaar links, progressief Nederland inmiddels is. Bij maatschappelijke organisaties lijkt er soms een angst te zijn om zich te verbinden. Een behoefte om als neutraal gezien te worden. Maar idealen zijn niet neutraal.

Ik wil vandaag dan ook pleiten voor een progressieve alliantie: waarin we samen optrekken met onze bondgenoten, binnen en buiten het parlement.

Want onze nieuwe partij in wording is slechts één vorm van samenwerking. Belangrijk, zeker, cruciaal zelfs. Maar niet voldoende. Als

het ons menens is, als we onze beloftes waar willen maken, dan zullen we groter moeten durven denken. Als we van onze beweging een succes willen maken dan moeten we mét anderen een vuist maken. Binnen en buiten het parlement.

Ter besluit

Beste mensen,
Waar ik vurig op hoop is dat onze beweging ook echt in beweging blijft. Die taak is aan ons. Elke progressieve beweging in het verleden heeft haar succes te danken gehad aan het verenigen van mensen dwars door verschillen heen die nu misschien futiel lijken.

De arbeidersbeweging werd zeker in Nederland aanvankelijk gehinderd door een gebrek aan eenheid maar wist uiteindelijk mensen te verenigen onder dezelfde vlag. En daarna volgden de successen. De gestage uitbouw van arbeidsrechten tegen de stroom in van gevestigde belangen die liever alles bij het oude hielden. De achturige werkweek. Het staatspensioen. Wetten voor betere woningen. Wetten voor bescherming tegen ziekte. Het minimumloon. Zeggenschap op de werkvloer. Het algemeen kiesrecht. Ik kan zo nog wel eventjes doorgaan.

Nu ligt er een rood-groene strijd voor ons. Een strijd voor een nieuwe verzorgingsstaat. En daarin hebben we iedereen nodig. Niet alleen als kiezer, maar als onderdeel van het collectief. Als bondgenoot binnen de brede linkse alliantie. Want wat er nodig hebben is niet dat mensen alleen maar een andere Haagse politicus gaan vertrouwen, zodat die persoon de dingen voor hen gaat veranderen. Waar het om gaat is dat mensen het vertrouwen herwinnen in de kracht van het collectief. Het geloof dat we allemaal de verandering kunnen creëren die nodig is. Wat we nodig hebben is dat mensen zoals wij vandaag samen zeggen: wij gaan dit doen.

De arbeidersbeweging gaf het goede voorbeeld. Dus laten wij dat voorbeeld volgen en in onze tijd invulling geven aan hun missie. Ik heb daar vandaag een aanzet toegegaan in de vorm van drie beloftes. En ik wil jullie uitdagen om het gesprek over wat onze roodgroene partij kan worden te voeren en aan te jagen. Want mijn gevoel zegt me: we zijn pas net begonnen.

Dank jullie wel,